

2019. április 2.
Mészáros Gábor:
Alapjogok
érvényesítésének
lehetőségei

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Alapvetés

- Casey Martin esete: PGA Tour, Inc v. Martin, 532 U.S. 661 (2001)
- Martin, golfozó, kérte a szövetségtől, hogy elektromos kisautót használhasson
- Ok: születési rendellenesség -> a gyaloglás fájdalmas és sérülésveszélyes számára
- A szövetségi szabályok tiltják a versenyen az elektronikus kisautó használatát
- Golf versenysport speciális karaktere és tisztességtelen előny

Martin „dilemmája”

- Americans with Disabilities Act -> a nyilvános köz- és magánintézményekben figyelembe kell venni a fogyatékosok speciális igényeit
- Akár intézményi átalakítás is!
- DE: a változtatások nem alakíthatják át alapvetően a tevékenység jellegét
- SCOTUS: Martin tisztességtelen előnyhöz juthatott-e a golfkocsival?

Döntés

- Eljárás során golfozók vallották: a golf játék meghatározó eleme a pályán gyaloglás
- Golfkocsi = a sportolók társadalmi elismerésének csökkenése
- Stevens bíró: a játék történeti leírására alapozott -> egyetlen cél: a legkevesebb ütéssel eljuttatni a labdát a lyukakba

Jogi érvek

- 1. a fogyatékosokra vonatkozó szabályozás a golfversenyre is irányadó (üzleti, szórakoztató tevékenység)
- 2. a játék lényegén nem változtat a golfkocsi
- 3. nincs tisztességtelen előny -> a kocsi használata is megterhelő neki

Konklúzió

- A döntés rámutat az alapvető jogokkal összefüggő bírósági jogértelmezés nehézségeire
- Golfozás konvencionális vs. kritikai felfogása
- Utóbbi alkalmazása az alapvető jogokat favorizálja
- Ennek keretében az „igazságosság” elvét juttatja kifejezésre

Hogyan érvényesíthetők jogaink?

- Ha alapvető jogainkat sértik -> több opció
- Ombudsman -> nem hatékony, eszköze a nyilvánosság
- Nyilvánosság (civil szervezeti aktivizmus, sajtó stb...) -> nem széleskörű
- Bírósági felülvizsgálat -> hatékony, de összetett
- Rendes v. Alkotmánybírósági modellek

A bírói felülvizsgálat modelljei

- Centralizált (Kelsen)
- Decentralizált (Marbury v. Madison. 1803)
- John Adams leköszönő elnök vs. Thomas Jefferson új elnök (jobbkeze: James Madison, külügyminiszter, későbbi elnök)
- Marbury: a bíróság kötelezze az elnököt a korábbi elnök kinevezéssel kapcsolatos döntésének végrehajtására
- Scotus: 1. a bíróságnak van lehetősége a kinevezési eljárás véglegesítésére, de
- 2. az ennek alapjául szolgáló jogszabály alkotmányellenes

Demokratikus diszfunkcionalitás?

- A bíróságok (AB-k és rendes is) alapjogvédelmi funkciója fontos, de demokratikusan aggályos
- Mauro Capelletti: „a többség-ellenesség” problémája
- Kérdéses a fórum legitimációs ereje?
- Hogyan hidalható át? -> tényleges függetlenség, erős alapjogvédelem
- Az alkotmány absztrakt, morális rendelkezéseinek értelmezésével, az alapjogok széles körű védelme

Alapjogi bírászkodás legitimitációja

- Két alternatíva: többségi demokráciát *támogató* vagy *korlátozó* szerep
- Támogató: a felülvizsgálati hatáskör csak eljárási hibára (többségi elv teljes érvényesülése)
- **Korlátozó**: ez az, ami alapjogvédelmi szempontból releváns
- Többségi döntés tartalmi korlátozása is, kisebbségvédelmi, alapjogvédelmi szál
- -> bírói felülvizsgálat nem antidemokratikus: „**bírói felülvizsgálat által módosított demokrácia**”

Módosított demokrácia?

- Alapja: az alapjogok nem képezik a pozitív jogi alkotmány részét
- Szükségszerűen természetjogi jellegű
- Ha nem része az írott jognak, akkor a tartalom meghatározása a független bíróságok feladata
- Ez eredményezte a dualista demokrácia elméletét
- 1. lépcső: a szuverén nép döntése: az alkotmány
- 2. lépcső: a választott testületek döntése (kormányzati jogalkotás)
- -> tiszteletben kell tartania az 1-est -> **bírói felülvizsgálat igazolása**

A bírói alapjogvédelem tendenciái

- A bíróságok jogfejlesztő szerepe különösen az alapjogok terén érvényesül
- Joguralom (jogállamiság), tartalmi alkotmányosság, alapvető jogok tartalma stb...
- Clear and present danger: Schenck-ügy (1919) -> „támadó szavak” vagy
- Cohen v. California (1971) „Fuck the Draft” -> nem becsületsértő és nem közvetlenül veszélyes
- New York Times v. Sullivan -> újságírói felelősség

(Alkotmány)bírói alapjogvédelem Magyarországon

- Rendszerváltás: demokratikus intézményi megoldás gyors „kiolvasztása”
- A pozitív jogi alkotmány tartalmának determinálása
- „Éleződő” aktivizmus vita -> abortusz, eutanázia, halálbüntetés, Bokros-csomag <-> többségellenes tendenciák
- Gyenge politikai hatalom = erős bírói alapjogvédelem („alapjogi aktivizmus jó, hatásköri aktivizmus kerülendő”)
- Erős politikai hatalom = gyenge bírói alapjogvédelem?

Eltérő jogértelmezések az alapjogi bíráskodásban

- EJEB kontra AB-s jogértelmezés
- Fontos az EJEB sajátos helyzete -> nincs direkt hatása a tagállami jogalkotásra
- AB-t nem köti a strasbourgi gyakorlat és fordítva
- Vajnai-ügy: A vöröscsillag-viselés megtiltása (Btk. tényálláson alapult) -> sérti az Egyezmény 10. cikkét <-> AB szerint a szabályozás (önkényuralmijelkép-használatos tényállás) alkotmányos
- DE: EJEB (egyedi ügyben), az AB (2012. január 1-ig absztrakt normakontrollt gyakorolt)

Alkotmány felülvizsgálata alapjogi szempontból

- AB: tabu, többször is megerősítette, hogy alkotmányi rendelkezést semmilyen szempontból nem vizsgál felül tartalmilag
- EJEB alkotmányos rendelkezés alapjogi értelmezése és Egyezményrel való összhangja -> IGEN
- Kiss-ügy (a gondokság alatt álló cselekvőképességében korlátozott személy választójogának alkotmányos tilalma -> Egyezménysértő) és
- Rekvényi (a rendőrök alkotmányban foglalt párttagságának tilalma) - > itt nem állapított meg Egyezménysértést

Megállapítások

- Kettős alapjogvédelmi rendszer van kialakulóban
  - -> tagállami (rendes bírósági és AB-s)
  - -> EJEB
- Nem minden esetben ugyanaz a jogvédelem szintje
- Új fejlemény a valódi alkotmányjogi panasz és annak hatékony jogorvoslati jellege